

ZPRÁVA ZE ZAHRANIČNÍ CESTY

44th LIBER Annual Conference

24. - 26. 6. 2015, Londýn, Velká Británie

Blanka Jankovská

Téma konference: *"Towards open science"*

Díky podpoře AKVŠ a Univerzitní knihovny Univerzity Pardubice jsem se v červnu mohla zúčastnit [44. výroční konference LIBER](#) (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Association of European Research Libraries) v Londýně. Konference byla monotematicky zaměřená na oblast open science, research data a open access.

Konferenci zahájila série workshopů. Navštívila jsem *SPARC Europe Workshop: Open Access Policy and Training in Europe*, na který navazoval *SPARC Europe members meeting*. Alma Swan z University of Cambridge informovala posluchače o aktuální situaci na univerzitě – vydavatelství Elsevier vydalo zákaz text miningu z vědeckých článků předplacených univerzitou. Iniciativa SPARC Europe (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition) chce v Bruselu požadovat výjimku pro vědecké instituce z Velké Británie (poté i pro celou Evropu), aby bylo možno provozovat text/data mining z předplaceného obsahu. Bude třeba změna legislativy a účinný lobbying. Vše shrnuje tzv. *Briefing paper: Text & Data Mining for research and innovation purposes, and its importance*, který jsme dostali k dispozici v tištěné podobě (v nejbližší době bude zveřejněn i na webu <http://sparceurope.org/>).

I další téma přednesla Alma Swan. Jednalo se o [Open Access policies in Europe and abroad. Pasteur4OA : helping libraries learn about the policies that work](#). Projektový tým provedl regresní analýzu OA politik zaznamenaných v [ROARMAP](#). Pouze dvě univerzity s politikou povinného vkládání splňují kritická kritéria: belgická University of Liege a portugalská University of Minho. Alma zmínila nástroje a přístupy, které nejvíce pomáhají prosazovat politiky otevřeného přístupu: tzv. „policy champion“ – význačný vědec propagující OA, aktivistický přístup knihovny, fakultní strategie, vzdělávací programy, propagační akce (např. OA Week), technické nástroje (nástroje na zjišťování vlivu publikací – bibliometrické nástroje apod.), dále okamžité zainteresování nových vědců přicházejících na univerzitu a v neposlední řadě efektivní provázanost systému pro vykazování publikační činnosti s institucionálním repozitářem.

Workshop zakončily prezentace Davida Balla o projektu FOSTER – [FOSTER: bringing together Open Science training and resources for capacity-building in opennes](#) (důležitým prvkem je nepropagovat OA jako samostatnou aktivitu, efektivnější je být součástí jiné akce, integrovat problematiku otevřeného přístupu a otevřené vědy do jiného tématu) a prezentace Josepha McArthura [The Open Access Button](#) (webová

[aplikace](#) pro označování dostupných dokumentů – motto: „Push button. Get research. Make progress.“).

Na *SPARC Europe members meeting* byl představen web sdružení, projednala se finanční zpráva za rok 2014, rozpočet pro rok 2015 a byly prezentovány výsledky dotazníku, ve kterém byli členové dotazováni na důvod svého členství, nejvíce oceňované služby, na svou současnou činnost a plány do budoucna v oblasti OA. Výsledky budou shrnuty do dokumentů *Member analysis and recommendation* a *SPARC Europe Communication Plan*. Nejbližším plánem sdružení je vydat *Business Planning Toolkit for researchers*, protože začíná být mezi vědci vysoká poptávka po znalostech z oblasti „business plánování“.

Samotnou konferenci zahájil první z keynote řečníků Mark Walport s přednáškou [Science and the Library in the 21st Century](#). Zamýšlel se nad rolí knihovny spojenou s novými modely vědeckovýzkumné činnosti a publikování. Definoval rovnici: „doing open science + open data + open access = open science“.

Dalším mluvčím byl zástupce Evropské komise *Jean-Claude Burgelman*. Ve svém vystoupení *Open Science: From Vision to Action* mj. nastínil cíle možných budoucích iniciativ vztahujících se k politikám otevřeného přístupu a otevřené vědy: podpora potřeb v oblasti „big data“, zlepšení rámcových podmínek pro rozvoj otevřené vědy, vědecká činnost efektivnější, spolehlivější a vnímavější ke společenským výzvám.

První paralelní sekce, které jsem se zúčastnila, byla *Session 4: Metrics*. Bertil F. Dorch z University Library of Southern Denmark přinesl důkaz, že sdílení dat zvyšuje citační vliv (*Evidence that data sharing increases citation impact*). Popsal analýzu citovanosti teoretických a experimentálních článků z astrofyzikálních časopisů zveřejňovaných přes arXiv.org. Druhá s třetí prezentace se týkala projektu Altmetrics všeobecně a pak implementace tohoto nástroje na University of Manchester (*Altmetrics in Action: Using Metrics Tools to Extend Library Research Support Services*).

V rámci *Session 7: Tools and Services* prezentovaly Anna Clements a Jackie Proven z University of St Andrews důležitost role informačního systému výzkumu a vývoje v otevřené vědě (*The Emerging Role of Institutional CRIS in Facilitating Open Scholarship*). Jako nejdůležitější vlastnost takového systému pro fungování na univerzitě uvedly interoperabilitu s ostatními informačními systémy. Na Uni of St Andrews naplnili systém údaji o zaměstnancích a studentech, o organizační struktuře, grantech, publikační činnosti, propojili ho mj. s repozitářem a citačními databázemi. V jednom systému tak lze nalézt např. souhrnné i detailní informace o jednom konkrétním pracovišti (např. katedře), lze sledovat míru dopadu ad. Velmi se tím usnadňuje otevřená věda.

Frank Scholze navázal přednáškou o globálním repozitáři vědeckých dat: *Making Research Data Repositories Visible - The re3data.org Registry*.

Sekci zakončila Cécile Swiatek se svým přehledem her, které se hrály ve vědeckých knihovnách ve Francii: [Playing Games In The Library: Is This Serious? – A French Overview](#).

Prvním zvaným přednášejícím druhého dne byl Martin Paul Eve z University of London se zamyšlením nad těžkostmi otevřeného přístupu v humanitních vědách: *Open*

Access in the Humanities Disciplines: Why is it so Hard and How Can We Fix it? Humanitní disciplíny jsou odlišné v tom, že nestojí jen na vědeckých časopisech, ale také na monografiích, které mají ovšem naprosto jinou pozici a přístup k nim je odlišný. Na trhu existují bariéry pro nové vydavatele, vývoj open source platform je v plenkách, problematické je i sledování citovanosti a hodnocení dopadu. Na závěr představil řešení z Uni of London – [Open Library of Humanities](#).

Po přestávce následovala posterová sekce, ve které své postery představila první polovina z 18 autorů. Každý měl vyhrazenou pouze minutu.

Odpolední část druhého dne zahájily dvě sponzorské prezentace. Kenneth Hole ze švýcarské firmy TIND Technologies seznámil publikum s novou generací digitální knihovny, knihovního systému a datového repozitáře v jednom: *Invenio 'NEXT': The Next Generation Digital Library*. [Systém](#) vyvinuli v CERNu, je open source a funguje jako cloudová služba. Christine Stohn z ExLibris navázala s tématem *Discovery, Learning, Teaching: The Library as an Integral Part of Higher Education*. Firma provedla uživatelské studie a na jejich základě vylepšila discovery vyhledávač Primo a vyvinula nový produkt – tzv. Leganto, což je aplikace pro seznamy literatury (reading lists). A v současnosti pracuje na propojení e-learningových systémů, Prima, Leganta a nové generace knihovního systému Alma.

Druhým zvaným řečníkem byla ředitelka Information Society Projects (nezisková organizace Knowledge Ecology International) Manon Ress s přednáškou *Strategies for Promoting Open Access in a Global Context*. Nosnou myšlenkou její prezentace bylo, že tajemství změny spočívá v zaměření naší energie směrem od boje se starým k vytváření nového.

Poté přišel čas na druhou část posterové sekce a LIBER Participants Meeting, na kterém bylo mj. představeno místo konání další výroční konference a odtajněna místa následujících ročníků: 29. 6. – 1. 7. 2016 Helsinky, Finsko; 2017 Patras, Řecko a 2018 Lille, Francie.

O závěr čtvrtletního programu se postarala panelová diskuse na téma *Research Library 2027*. O svých vizích diskutovali Caroline Brazier z British Library, Clifford Lynch, ředitel Coalition for Networked Information (USA), Kristiina Hormia-Poutanen, prezidentka LIBER a Elliot Shore, výkonný ředitel Association of Research Libraries (USA + Kanada).

Pátek zahájil poslední set paralelních sekcí. Navštívila jsem první dvě prezentace ze *Session 10: Support and Training* a třetí ze *Session 11: Transparency and Reproducibility*. Posluchači se dozvěděli další podrobnosti o projektu FOSTER (*Where Librarians Can Learn and Teach Open Science for European Researchers*) a nových službách pro vědeckovýzkumné pracovníky na Queen's University v Kanadě poskytovaných s mottem „spolupráce = inovace“ (*Innovative Research Services: The Library and Research Services Facilitating Open Science at Queen's University*). Elizabeth Josephine Lyon z University of Pittsburgh (USA) představila transparentnost jako třetí dimenzi otevřené vědy ([Transparency: The Emerging Third Dimension of Open Science](#)). Opírala se přitom o analýzu článku z databáze PubMed, kdy 43 % z nich obsahovalo zmanipulovaná data (buď chyby, nebo záměrný podvod). Jako odpověď na otázku, co může transparentnost znamenat pro knihovnictví, uvedla čtyři body: 1. Leadership and policy – vedení knihoven má zdůrazňovat roli transparentnosti a podporovat její

zakotvení v politikách univerzity (ve strategických dokumentech); 2. Advocacy and training – prosazování transparentnosti a vzdělávání uživatelů v této oblasti; 3. Research infrastructure – knihovna může nastavit např. publikační workflow s výraznými prvky transparentnosti; 4. Workforce development - zabudování konceptu transparentnosti do osnov či etického kodexu vědců apod.

Posledním zvaným hostem byla Catriona MacCallum z Public Library of Science (PLOS) s vystoupením na téma *What Does it Take to Make Networked and Open Science Sustainable?* Tato přednáška byla přímo nabitá zajímavými myšlenkami, informacemi, statistikami, tabulkami a grafy. Je proto velká škoda, že není přístupná na webu konference (ostatně jako mnoho dalších). Pokusím se tedy zprostředkovat alespoň střípky z ní. PLOS vydává od r. 2003 sedm časopisů s naprosto volným přístupem, bez embarg a se znovupoužitelným obsahem. V digitální éře panuje oligopol akademických vydavatelů, mezi vědami jsou však rozdíly. Koncept OA tu selhává. Ten pak není jen o knihách a časopisech, ale i o jiných platformách – např. arXiv.org, centralizované repozitáře, sociální sítě apod. Usnadnění síťování vyvolá znovuvyužití a tím se zvýší dopad vědy. Identifikátor ORCID je absolutní základ pro fungování vědce v oblasti otevřené vědy. Objevují se nové zainteresované strany: „civilní“ vědci (citizen scientists), pacienti, zdravotní sestry, partnerství soukromého a veřejného sektoru, veřejnost. PLOS vyvíjí nástroj na otevřené metriky, tzv. Article Level Metrics. Měly by existovat pobídky k síťování a odměňování otevřeného chování. Časopisy bohužel v současnosti nejsou udržitelnou síťovací službou. Role pro knihovny se nachází v oblasti „community governance“ (správy komunity). A na konec několik citátů z prezentace:

- „Zvýšená konektivita sama o sobě vede ke změně.“
- „Právo na čtení je právo na vytěžování.“
- „Impact factor = zvrácená motivace (perverse incentive).“
- „Vědecké poznatky jsou globálním veřejným statkem!“

Na závěr celé konference byly uděleny LIBER Innovation Awards (hodnotila se kvalita, dopad na komunitu a inovativnost řešení popsaneho v abstraktu):

1. Lucie Guibault, University of Amsterdam (Session 3: Data Exploitation and Reuse - *Is Europe Falling Behind in Data Mining? Copyright Law's Impact on Data Mining in Academic Research*)
2. Anna Clements, University of St Andrews (Session 7: Tools and Services - *The Emerging Role of Institutional CRIS in Facilitating Open Scholarship*).
3. Eelco Ferwerda, OAPEN Foundation (Session 5: New Models for Libraries - [Working towards Open Access for Monographs – A Pilot with UK Universities](#))

Vítězem posterové sekce se stal Torsten Reimer z Imperial College London s posterem nazvaným [Let a Thousand ORCID's Bloom: Introducing the ORCID Identifier at Imperial College London](#).

Pozn.: Cesta byla podpořena z prostředků AKVŠ a Univerzitní knihovny Pardubice.